

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 25

Заснований в 1996 році

Рівне – 2003

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 25. — Рівне: РДГУ, 2003. — 196 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, психології, дидактики, історії педагогіки, методики навчання, виховання, розвитку, трудової та графічної підготовки і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:**Головний редактор** доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН**Мітюров Борис Никифорович** (Рівненський державний гуманітарний університет);доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України **Бех Іван Дмитрович** (Інститут проблем виховання АПН України);доктор педагогічних наук, професор **Будний Богдан Євгенович** (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);кандидат педагогічних наук, професор **Воробйов Анатолій Миколайович** (заступник головного редактора, Рівненський державний гуманітарний університет);доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України **Дем'янчук Анатолій Степанович** (Рівненський економіко-гуманітарний інститут);доктор педагогічних наук, професор **Коваль Ганна Петрівна** (Рівненський державний гуманітарний університет);доктор педагогічних наук, професор **Лисенко Неля Василівна** (Прикарпатський педагогічний університет ім. В. Стефаника);доктор педагогічних наук, професор **Лісова Світлана Валеріївна** (Рівненський державний гуманітарний університет);доктор педагогічних наук, професор **Павлютенков Євген Михайлович** (Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів)доктор психологічних наук, професор **Пасічник Ігор Демидович** (Університет "Острозька Академія");кандидат педагогічних наук, професор **Поніманська Тамара Іллівна** (Рівненський державний гуманітарний університет)доктор психологічних наук, професор **Савчин Мирослав Васильович** (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);доктор психологічних наук, професор, дійсний член МАПН **Сергєєв Олександр Васильович** (Запорізький державний університет)доктор педагогічних наук, професор **Сметанський Микола Іванович** (Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського);доктор педагогічних наук, професор **Терещук Григорій Васильович** (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН **Тищук Віталій Іванович** (Рівненський державний гуманітарний університет);доктор педагогічних наук, професор **Хом'як Іван Миколайович** (Рівненський державний гуманітарний університет);кандидат педагогічних наук, професор **Янцур Микола Сергійович** (заступник головного редактора, відповідальний секретар, Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 6 від 31.01.2003 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10.2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31.

Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 07 — 6.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2003

Обґрунтована модель розбудови й діяльності об'єднань школярів за інтересами суттєво змінює роль і функції педагогічного колективу в цьому процесі. Серед останніх виділимо такі:

1. Підготовка інформації для вчителів і учнів про особливості організації й функціонування різних форм об'єднань за інтересами: клубів, товариств, спілок, рухів, ансамблів, секцій, гуртків, оркестрів тощо (замдиректора з виховної роботи).

2. Розробка й друкування змісту бланку-замовлення на організацію відповідного об'єднання; розмноження цього бланку за кількістю учнів старших класів.

3. Збори старшокласників, їх інформування про запровадження нової організації учнівських об'єднань за інтересами; наявність в учнів можливостей реалізувати свої потреби у певних видах діяльності у різних формах об'єднань, що будуть функціонувати за принципами самодіяльності й самоуправління; отримання зворотного зв'язку про доцільність даної ідеї.

4. Збір заповнених учнями бланків-замовлень, їх сортування й групування за одним чи близькими видами діяльності, складання списків отриманих груп учнів, аналіз і регулювання їхнього кількісного наповнення.

5. Вивішування в школі списків членів об'єднань, дати й місця перших зібрань.

6. Ознайомлення з організацією та змістом роботи об'єднань, їх популяризація в школі.

7. Організація взаємодії об'єднань, обміну результатами їх діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дементієвська Н.П., Морзе Н.В. Телекомунікаційні проекти: стан та перспективи // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 1999. – №4. – С. 21-24.
2. Жураковская В.М., Симоненко В.Д. Десять творческих проектов для учащихся VII-IX кл. – Брянск: БГПУ, 1997. – 46 с.
3. Кильнатрик В. Основы метода. Сжатый перевод с англ. Н.Н.Ильина в излож. Н.Н. и М.Ф. Ильиных с введением С.С.Моложавого. – М. –Л. ГИЗ, 1928. – 115 с.
4. Лисица Г.Г. Организация учебной деятельности старшеклассников с повышенной обучаемостью: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – К., 1991. – 22 с.
5. Освітні технології: Навч. –метод. посібник / О.М.Пехота, А.З.Кіктенко, О.М.Любарська та ін.; За заг. ред. О.М.Пехоти. – К.: А.С.К., 2001. – 256 с.
6. Цветкова И.В. Экология для начальной школы. Игры и проекты. Популярное пособие для родителей и педагогов. – Ярославль: “Академия развития”, 1997. – 192 с.

Одержано редакцією 25.12.2002

УДК: 370.317.04

Г.І. НАУМЧУК

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В СІМ'Ї

Суспільно-політичні умови, в яких функціонує сучасна українська сім'я, характеризуються досить різкою зміною соціально-економічних відносин у суспільстві, коли пріоритети надаються особистості людини, її практичній діяльності в усіх галузях виробництва та духовної культури. Педагогічні дослідження, вивчення практики сімейного виховання засвідчують, що процес урбанізації та міграції населення, зниження шлюбного віку не сприяє засвоєнню моральних та етнічних цінностей народу, а веде до втрати кращих традицій, досвіду народної педагогіки у національному сімейному вихованні. Ці втрати значно можна було б компенсувати системою дошкільного і шкільного виховання дітей, організацією педагогічної освіти батьків і всього населення, що забезпечило б високий рівень педагогічно грамотного і цілеспрямованого виховання дітей у сім'ї.

Критично оцінюючи надбання сімейної педагогіки та досліджень педагогічного всеобучу батьків минулих років, сьогодні ми можемо констатувати і певні позитивні зміни. Перш за все це стосується урізноманітнення форм і методів роботи школи з батьками, розробки і застосування різноманітних методик вивчення сім'ї, батьків, учнів, колективів, удосконалення системи педагогічного всеобучу та роботи з сім'ями, які не приділяють уваги вихованню дітей, відродження і впровадження кращих традицій українського народу.

У зв'язку з проблемами, які постають в сучасній сімейній педагогіці, виникає необхідність уточнення або й повної заміни ідей щодо виховання дітей в сучасній українській сім'ї. На нашу думку, у вихованні підростаючого покоління важливими чинниками має стати саме родинна педагогіка, яка повинна виробити оригінальні сучасні форми і методи впливу на особистість дитини. Вся система родинної педагогіки має бути спрямована на підготовку та адаптацію до самостійного життя, орієнтацію в природному і суспільному середовищі. Головним критерієм вихованості дитини є її суспільна поведінка та практична діяльність у сім'ї і поза нею. Вивчаючи питання про сімейно-родинне виховання, приходимо до висновку, що родинна педагогіка не зводиться до простого засвоєння певних моральних норм поведінки, їх відтворення в сім'ї, побуті, суспільних і міжособистісних відносинах. В даному

випадку необхідно розглядати виховання дитини як взаємодію батьків та конкретних умов, що впливають на формування й соціальне становлення особистості.

У зв'язку з удосконаленням суспільного життя в напрямку демократизації та гуманізації постійно підвищується роль соціально-педагогічного чинника, а тому й зростає актуальність наукових досліджень у галузі родинної педагогіки. Величезне значення мають сьогодні праці українських істориків В.Антоновича, В.Винниченка, М.Грушевського, Д.Дорошенка, І.Крип'якевича, М.Костомарова, П.Куліша, М.Максимовича, етнографів та етнологів Ф.Вовка, В.Гнатюка, П.Чубинського, В.Шухевича.

Теми родинної етнопедагогіки торкалися Г.Ващенко, С.Русова, а також Н.Гаврилюк, В.Горленко, Г.Довженюк, В.Дмитрівський, О.Кравець, О.Левицький, М.Лошова, О.Охримович, І.Симоненко, А.Хоменко. Сімейно-родинному вихованню величезну увагу приділяли А.С.Макаренко ("Лекції о воспитании детей") та В.О.Сухомлинський ("Батьківська педагогіка", "Мудрость родительской любви" і ін.).[11; 14; 15] Актуальними сьогодні є дослідження Алексєнко Т.Ф., Баєва Б.Ф., Бега І.Д., Буланової Н.Н., Гребеннікова І.В., Ковальова С.В. і ін.[3; 4; 5; 7]

Сучасна педагогічна наука виходить з положення, що виховання дитини є не лише система цілеспрямованого і планомірного формування світогляду, переконань і почуттів, волі і характеру, потреб і здібностей, але й адаптації її в соціальному середовищі та відбиття її характерних ознак у світогляді, поведінці, повсякденній діяльності та відносинах з оточуючим світом. Таким чином, виховання дітей визначається як інтегрований процес взаємодії і впливу всіх соціально-економічних, духовних, генетичних факторів, що і є основними умовами розвитку особистості.

Умови є важливою складовою частиною системи, в якій формується ментальність особистості, розвивається її активність та соціальна діяльність. До умов успішного національного сімейно-родинного виховання належать: *родинно-національні традиції сім'ї, які забезпечують зв'язок поколінь і збереження культурних скарбів українського народу; соціально-побутові традиції, що впливають на розвиток, соціальну спрямованість дитини в сім'ї та соціальному середовищі; педагогічні традиції, що визначають рівень, зміст, напрями, форми і методи виховання та ступінь вихованості дитини в сім'ї.*

Аналіз науково-педагогічної та методичної літератури показав, що проблема національного сімейно-родинного виховання недостатньо розроблена в теорії та практиці, що і зумовило вибір теми статті. У розробці стратегії національного виховання дітей у сім'ї батькам необхідно знати особистісні якості дитини: особливості фізичного й психічного здоров'я, стійкості нервової системи, реакцію на ті чи інші види подразнень, витривалість, готовність до співробітництва, інтереси та її можливості. Для успішного здійснення виховання дитини увагу батьків і педагогів слід зосереджувати на достовірності та об'єктивності інформації, на основі якої здійснюється виховний процес. Виходячи з цього, в нових соціально-економічних умовах важливо поєднувати елементи наукової педагогіки та родинно-національної етнопедагогіки, що забезпечує використання народних традицій, звичаїв і обрядів у підготовці батьків, вихователів і педагогів до здійснення ними виховної функції. Важливе місце в цьому процесі займає робота з підвищення педагогічної культури батьків із врахуванням досвіду народної педагогіки. В сучасних умовах в основу роботи школи з батьківською громадськістю має бути покладена конкретна система педагогізації населення, починаючи зі шкіл молодих батьків та учнів-старшокласників і завершуючи різноманітними формами роботи з дорослим населенням. Важливим етапом педагогізації батьків має бути їх підготовка за новими програмами і посібниками з питань виховання дітей у сучасній сім'ї, врахування всіх обставин і складностей теперішнього суперечливого часу, підготовка педагога до роботи з сім'єю в нових умовах.

Отже, сучасна сім'я має стати головною ланкою у національному вихованні дитини, забезпечити їй достатні матеріальні та педагогічні умови для фізичного, морального й духовного розвитку. Разом з тим сучасна сім'я потребує матеріальної, педагогічної та культурологічної допомоги. Цю допомогу їй надають державні та виробничі організації, заклади освіти й культури, дитячі садки, школи, бібліотеки, будинки культури, громадські організації.

В основі української родинної педагогіки й психології завжди чітко вирізнялись її ідеали, коріння яких виходило з глибин життя народу, його свідомості, праці й творчої діяльності. Для нашого народу найвищими й святими були ідеали сім'ї як першооснови життя людини, що забезпечували розвиток і захист найкращих якостей особистості; праці як найповнішої форми вияву творчих здібностей і можливостей людини, джерела добробуту й радості; громадянства як відчуття особистої національної приналежності до рідної землі, держави, сім'ї, роду, способу життя, традицій і звичаїв; відповідальності за захист, збереження, розвиток і примноження добробуту країни. На таких засадах і має відроджуватись національне-родинно-сімейне виховання.

Саме тому найнеобхіднішим нині є здійснення родинно-національного виховання на основі відроджуваних традицій української етнопедагогіки та досягнень світової педагогіки, формування на цій основі педагогічної культури батьків.

У роботі школи та інших освітніх і виховних установ помітну роль відіграє участь батьків. Вони охоче йдуть на ділове, творче співробітництво зі школою, учителями, представниками інших освітньо-виховних організацій. Центр виховання дедалі більше зміщується в сім'ю, родину.

Вивчення інтересів і запитів батьківської громадськості показує, що понад 80% опитаних готові допомогти школі в організації роботи з дітьми під безпосереднім керівництвом педагогів. Велика частина батьків вказує на матеріальну скруту і зайнятість на роботі або в її пошуках, що знижує їх активність та можливості у взаємодії з освітніми закладами. Проте понад 80% батьків і матерів зовсім не беруть участі в цій роботі або визнають її недостатньою. У 60% батьків ця участь епізодична й обмежується присутністю на батьківських зборах та виконанням окремих доручень. Характер відповідей батьків, їх недостатня участь у навчально-виховному процесі, а також оцінювання педагогічної готовності батьків, їх конкретних знань і вмінь учителями свідчать про втрату кращих традицій народної педагогіки виховання дітей у сім'ї та недосконалість системи педагогічної освіти батьків, яку здійснюють школа та деякі громадські організації.

Підвищення ефективності національного виховання через удосконалення системи педагогічної освіти батьків потребує нині нових підходів до визначення змісту та застосування в навчанні батьків активних форм і методів, підпорядкування ідеям педагогізації окремих розділів основ наук, які вивчають учні загальноосвітньої школи.

Аналіз джерел педагогізації батьків (програми, підручники й посібники загальноосвітньої школи, курс "Етика і психологія сімейного життя", плани й програми різних форм підвищення педагогічної культури, вивчення досвіду, опитування) показує, що систематично вивчати сімейну педагогіку починає лише невелика частина батьків. У процесі дослідження проблеми національного виховання було виділено два напрямки системи підвищення педагогічної культури батьків, реалізація яких на практиці може забезпечити більш високий рівень підготовки батьків до виховання дітей у сім'ї.

1. Запровадження різноманітних форм підвищення педагогічної культури молодих батьків у справі національного виховання дітей в сім'ї. Це має бути першою організаційною ланкою в системі педагогізації батьків. Головна мета її - підвищити і збагатити рівень педагогічних знань молодих батьків, встановити єдність педагогічного впливу на дитину з боку дошкільного закладу та сім'ї, створити належні умови її виховання і навчання, узагальнити й пропагувати позитивний досвід національного виховання дітей у сім'ї.

2. Створення вищої ланки системи педагогічної освіти батьків. Робота має бути розрахована на постійний контингент слухачів та цілісне і послідовне вивчення ними системи знань з педагогіки та суміжних наук, оволодіння конкретними вміннями і навичками, що мають значення для успішного національного виховання дітей у сім'ї. Для цієї ланки потрібно розробити багато різноманітних форм навчання.

В сучасних умовах розвитку суспільних відносин, економічної кризи, зайнятості батьків, дефіциту спілкування надзвичайно гостро постає проблема розробки інтегрованих курсів сімейної педагогіки для дорослих, ефективних способів їх вивчення та застосування у вихованні дітей.

3. Цією метою вчителям шкіл, вихователям дошкільних закладів, працівникам служб сім'ї доцільно створювати групи батьків для підвищення рівня педагогічної культури з урахуванням їх загального розвитку, різноманітних інтересів, активності та ін. Такі групи можна створювати як на основі батьківського колективу окремих класів, так і окремо організованих груп батьків за інтересами, рівнем досвіду й педагогічної культури. Працювати ж вони мають за певною програмою, що дасть змогу оволодіти систематичними педагогічними знаннями і вміннями виховання дітей в сім'ї. У процесі навчання батьків доцільно частіше спиратись на їх власний позитивний досвід, поєднувати лекційні форми занять з елементами живої та невимушеної бесіди, виконувати педагогічний аналіз окремих випадків і ситуацій виховання дитини в сім'ї, її поведінки в громадських місцях тощо. Такі аналізи сприяють виробленню в батьків поглядів на національне виховання дитини як складний і динамічний процес взаємодії дорослого та його вихованця, формуванню в них конкретних методів і прийомів педагогічного спілкування, доброзичливого ставлення до дітей, серйозного і сумлінного виконання своїх обов'язків.

Великий інтерес у батьків викликають також заняття, що проводяться у формі запитань і відповідей. Варто практикувати й домашні завдання для батьків, виконання яких потребує різноманітних знань з педагогіки, психології, санітарії і гігієни, культури та ін. Живий обмін досвідом національного виховання дітей у сім'ї найкраще сприяє критичному самоаналізу батьків тих сімей, де виховання здійснюється на низькому й педагогічно неграмотному рівні. При цьому завжди слід пам'ятати про такт у розмові з такими батьками, берегти їх самолюбство, збуджувати природний потяг до самовдосконалення, розвивати й заохочувати позитивні бажання поліпшення виховання своїх дітей. Важливим чинником ефективного педагогічного навчання батьків є його стимулювання. Воно має здійснюватись у формі похвали батьків та дітей, які цього заслуговують, підтримки розумних починань сім'ї, різноманітних заохочень та ін.

В сучасних умовах дедалі більшого поширення й застосування набуває етнопедагогіка виховання дітей як у сім'ї, так і в дошкільних закладах та школах. Етнопедагогіка – це те джерело, яке здатне задовольнити бажання батьків оволодіти знаннями з національного виховання дітей. Застосовуючи елементи етнопедагогіки та етнокультури у вихованні підростаючих поколінь, батьки й

вихователі передають їм кращий історичний досвід народу, його здобутки. Батькам неукраїнської національності слід так само давати завдання, які б сприяли засвоєнню й збереженню дітьми їх самобутньої культури та визнання поваги до українського народу, його культури, держави України, яка створює умови для їх повноцінного соціального, духовного й культурного розвитку, всебічного задоволення інтересів. Підвищення готовності батьків до виховання дітей будуть тим ефективніші, чим більше різноманітних чинників буде включено в його процес. Серед них важливе місце посідає педагогічна майстерність лектора, вихователя, який проводить заняття з батьками. Він є головною фігурою цього процесу і від його вміння визначити зміст і обсяг матеріалу занять, обрати ефективні форми й методи їх проведення залежить успіх засвоєння батьками педагогічних знань, оволодіння конкретними вміннями і навичками виховання дітей у сім'ї.

Школа, ліцей, гімназія, коледж - центри роботи з національного виховання не лише з учнями, а й з батьками. І від того, як організована і здійснюється робота школи з батьками, залежить успіх навчання й національного виховання підростаючого покоління.

З метою підвищення ефективності підготовки батьків до національного виховання дітей в сім'ї важливу роль можуть відігравати створювані при навчальних закладах центри педагогічних задач, психолого-педагогічного консультування, педагогічні світлиці, школи молодих батьків, які мають бути розраховані як на постійний контингент слухачів, так і на змінний. При цьому слід забезпечувати цілісне й послідовне вивчення системи знань з педагогіки та суміжних наук, оволодіння слухачами конкретними вміннями й навичками, що мають значення для успішного національного виховання дітей у сім'ї.

Виклад теоретичних знань у вигляді лекцій чи бесід важливо підкріплювати прикладами з досвіду виховної діяльності батьків, конкретними порадами і рекомендаціями. Практичні заняття можуть проводитись у вигляді педагогічних практикумів, розв'язування педагогічних завдань і ситуацій. На цих практичних заняттях молодих батьків, наприклад, потрібно навчити догляду за дітьми, прийомів і методів виховання дитини в сім'ї. Після вивчення кожної теми доцільно давати батькам "домашні завдання", які повинні сприяти глибшому засвоєнню матеріалу, спонукати їх до спільної діяльності з дітьми. У процесі занять із слухачами необхідно практикувати вироблення в них конкретних педагогічних умінь та навичок національного сімейного виховання, навчати мистецтву доброзичливого й оптимістичного спілкування з дітьми в сім'ї, аналізу педагогічної атмосфери родини та самоаналізу, організації усього способу її життя, який би позитивно впливав на національне виховання дитини, розвиток її творчих здібностей, формування громадянських почуттів і активної життєвої позиції.

З цією метою в процесі роботи слід широко використовувати різноманітні види самостійної пізнавальної діяльності слухачів: підготовка виступів, поглиблене висвітлення окремих питань, обмін досвідом, аналіз педагогічних ситуацій, розв'язування конкретних завдань та ін. Наприкінці вивчення окремих тем можна організувати підсумкові семінари, конференції.

Успішному проведенню занять з батьками з національного виховання сприятимуть виставки педагогічної літератури, дитячих малюнків та виробів, концерти дитячої самодіяльності, перегляд кінофільмів, виступи батьків з досвіду виховання дітей у сім'ї.

Національне виховання вимагає формування національної самосвідомості. Про особливості цієї роботи з дітьми в сім'ї та керівництво нею з боку школи ми провели невеликі експериментальні дослідження.

Як показав експеримент, важливою складовою національного виховання дітей в сім'ї є формування педагогічно-політичної культури батьків засобами навчання. Велику роль при цьому відіграє керівна робота вчителя, що полягає в: *глибокому, всебічному вивченні соціально-педагогічних умов сім'ї; психолого-педагогічній підготовці батьків до виховання дітей; керівництві самоосвітою батьків; колективних та індивідуальних формах роботи з батьками з питань сімейного виховання, а саме: лекцій, бесід, прес-конференцій, усних журналів, диспутів, зустрічей за "круглим столом", конференцій з обміну досвідом родинного виховання, переглядів фільмів на педагогічні теми, читачьких конференцій, вечорів запитань і відповідей, днів відкритих дверей, консультацій (групових та індивідуальних) з питань теорії та методики родинного виховання, відкритих уроків для батьків, вечорів сімейних традицій, вечорів "Портрет сім'ї", вечорів великої сім'ї, виставок "Світ захопленя нашої сім'ї", "Традиції сім'ї" і ін., тематичних газет "Спорт у родині", "Говорять професії батьків", "Моя сім'я" і ін., конкурсів "Ну-мо, мами", "Тато, мама і я – бережлива сім'я" і ін.*[13]

Названі традиційні форми можуть доповнювати нетрадиційні: педагогічний десант, дерево родоводу, родинний міст, народна світлиця, день добрих справ, вечір великої родини, альбом-естафета, клуб послідовників досвіду сім'ї Нікітіних, аукціон ідей родинної педагогіки, батьківський ринг, дні довір'я, сімейні свята в класі і ін.[13]

Керівництво роботою вчителя з сім'єю з національного виховання організовується і спрямовується дирекцією школи. Засвоєння батьками певного педагогічного мінімуму знань, зокрема з національного виховання, допоможе їм оволодіти мистецтвом виховання дітей у сім'ї, а також передавати, поширювати й застосовувати ці знання в найближчому соціальному середовищі з метою формування громадянина України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція національного виховання. //Освіта. – 1996. – 7 серпня. – С. 1-7
2. Орієнтовна регіональна програма національного виховання. – Рівне, 1994 – 24 с.
3. Алексеевко Т. Постовий В.Г. Роль традицій у розвитку виховної функції сучасної української сім'ї//Традиції виховання у світовій народній педагогіці. – К. – Рівне, 1995. Ч.2. – С. 167-169.
4. Бех І.Д. Особистість народжується в сім'ї. // Початкова школа. – 1994. – №2. – С. 8-10.
5. Буланова Н.Н. Элементы народной педагогики в семейном воспитании детей. В кн.: Специфика семейного воспитания в современных условиях. – М., 1979, – С.69-73.
6. Васильцова З.П. Мудрые заповеди народной педагогики: Заметки журналиста. – М.:Педагогика, 1983. – 143 с.
7. Гребенников И.В. Сущность педагогического руководства семейным воспитанием. – М., 1980. – С. 3-23.
8. Каюков В. Духовні ідеали сім'ї – першооснова життя людини. //Початкова школа. – 1997. – С. 12-15.
9. Короткова А., Вихров О. Підвищувати відповідальність батьків за виховання дітей. //Право України. – 1996. – № 4. – С. 46-49.
10. Лукашевич М. Переваги родинно – сімейного виховання в умовах української школи. //Освіта України. – 1998. – № 27. – 1 липня – С. 7.
11. Макаренко А.С. Избранные произведения: В 3-х т. Редкол.: Н.Д.Ярмаченко (председатель) и др. – К.: Рад. школа, 1983. – С. 357-456.
12. Мудрость воспитания: Кн. для родителей. – М.: Педагогика, 1987. – 284 с.
13. Наумчук Г.І. Ситник Г.І. Організація роботи з батьками. – Рівне, 1994. – 67 с.
14. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка. – К.: Рад. школа, 1978.
15. Сухомлинский В.А. Мудрость родительской любви. – М.: Мол.гвардия, 1988. – 304с.
16. Єрохіна І. Традиційне родинне виховання в українській сім'ї.// Початкова школа. – 1997. –№5. – С.31.
17. Яценко Т.О. Родинне виховання на засадах народної педагогіки. //Педагогіка і психологія. – 1997. – №2. – С. 88-95.

Одержано редакцією 27.12.2002

УДК: 378.371.42

В.Б. ХАРЛАМЕНКО

ПРОФЕСІЙНА ОРІЄНТАЦІЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Одним із головних кроків у житті кожної молодої людини є вибір професії. Від правильного вирішення питання “Ким бути?” багато в чому залежить вся подальша доля людини. Якщо підліток вибирає професію випадково, то це потім викликає небажані наслідки для нього.

Проблема вибору професії, самовизначення в ній, успішного становлення й закріплення у вибраній професійній діяльності є актуальна для молоді в наш час. Причин тому, як показує практика, не мало. Укажемо ті, які, на наш погляд, є основними: *перехід до інформаційного суспільства, яке вимагає від своїх членів інформаційної культури; перехід до суспільства з відкритою підприємницькою ініціативою; зміна стилю ділових стосунків у суспільстві.*

Отже, ми можемо стверджувати, що одна із визначальних особливостей сучасного українського суспільства – це необхідність перебудови діяльності в різних галузях, оскільки зразки, які є і нормами професійної практики, стають у протиріччя з новими умовами.

Основою для рішення цієї складної проблеми є сам процес самовизначення школяра у професійній діяльності. Даний процес складний, суперечливий і довгий, саме тому необхідна профорієнтаційна допомога учням на кожному етапі навчання у школі.

Розвиток здібностей до самовдосконалення, самопізнання, самореалізації й рефлексії є необхідною умовою підготовки школярів до професійного самовизначення. Тільки тоді у особистості професія буде виступати як сутність самого себе, а не як засіб для досягнення бажаного стилю життя. Останній є важливим фактором, який впливає на вибір професії учнями, на примітивність їх професійних переваг. У той же час сучасна система вітчизняної освіти не повністю вирішує завдання організації професійного самовизначення школярів. Дана негативна ситуація не могла не позначитися на тому, що випускники сучасної загальноосвітньої і вищої школи є основним джерелом безробітних на ринку праці, а також у найменшій мірі підготовлені до взаємодії з ринковими відносинами.

Як же з величезної кількості професій людина може вибрати саме ту, яку вона вважає найбільш привабливою для себе? Пояснення цьому слід шукати в постійно діючому механізмі особистісних установок. У даному випадку настанову слід розглядати як готовність психіки людини до певної ситуації або дії. Вона складається з емоційної та інтелектуальної сфер і сфери практичної дії. Людині властиве прагнення до суміщення, гармонійного поєднання всіх компонентів настанови. Тобто людина прагне до

ЗМІСТ

Вступне слово	3
1. Гавриш Н.В. Педагогічний погляд на дитячу творчість як явище культури.....	4
2. Воробйов А.М. Місце соціокультурних чинників в українській ментальності	8
3. Главінська О.Д. Усвідомлення дитиною своєї суб'єктності як необхідна умова формування адекватної самооцінки	14
4. Івашкевич Е.З. Психологічне обґрунтування діалогічності пізнавальної діяльності як комунікативного процесу	19
5. Савуляк В.О. Психосоціальні фактори наркотичної залежності.....	24
6. Безлюдна В.І. Актуалізація комунікативної потреби у дітей дошкільного віку.....	29
7. Янцур Л.А., Верусь Н.С. Психолого-педагогічні умови формування зображувальної діяльності у дітей третього року життя	36
8. Косарева О.І. Психолого-педагогічні особливості конфліктів дошкільників з батьками в сім'ї.....	39
9. Корчакова Н.В. Усвідомлення молодшими школярами сутності презентаційної ситуації та власних самопрезентаційних намірів.....	42
10. Одолінський В.Г. До проблеми соціалізації молодших школярів.....	46
11. Рудюк О.В. До проблеми внутрішньоособистісного конфлікту у юнаків в ситуації соціальної депривації 48	
12. Михальчук Н.О. Психологічні аспекти проведення дискусій в межах мікрогруп на уроках іноземної мови в середній школі.....	53
13. Цуканова М.С. Основні аспекти проблеми психічних кризових станів, які виникають у неповнолітніх засуджених під час відбування покарання.....	55
14. Середюк Л.А. Розширення сфери діяльності та самодіяльності учнів, як умова оптимізації самовираження старшокласників.....	58
15. Наумчук Г.І. Педагогічні умови національного виховання дітей в сім'ї.....	62
16. Харламенко В.Б. Професійна орієнтація учнівської молоді як соціально-педагогічна проблема	66
17. Мельник О.В. Зміст і структура профконсультаційної роботи із школярами.....	70
18. Капустіна О.В. Методика професійного самовизначення Д.Голланда.....	74
19. Рудницька Н.Ю. Методи вивчення краєзнавчого матеріалу учнями шкіл Волині (1917-1932 рр.)	79
20. Шарапова Т.М. Методика застосування рейтингової системи оцінювання навчальних досягнень школярів при вивченні курсу "Екологія".....	81
21. Кільдеров Д.Е. Уявні просторові перетворення як основа оперування динамічними образами об'ємних предметів	87
22. Ковбаса Ю.М. Вимоги до змісту навчання основам бухгалтерського обліку у 10-11-х класах середніх загальноосвітніх закладів	91
23. Сингаївський Д.В., Белошицький О.О., Ковальов В.М. Оновлення змісту трудової підготовки молоді на основі технічної творчості	94
24. Ващук О.В. Використання комп'ютерних технологій у навчальному процесі учнів 5-7 класів.....	98
25. Хорожжевський О.М. Формування гігієнічної культури у школярів основної школи в процесі трудового навчання – запорука профілактики професійних захворювань	103
26. Онишко Н.П. Школи з альтернативною формою навчання у системі освіти Німеччини.....	105
27. Якимчук С.Н. Музичне мистецтво як один із провідних засобів виховання особистості	110
28. Левківський М.В. Історико-педагогічне краєзнавство у формуванні компетентності майбутнього вчителя 112	
29. Литвиненко С.А. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності з молодшими школярами	116
30. Бородіна К.І., Кмець А.М. Структура екологічної свідомості студентів педагогічного вузу.....	120
31. Герман Н.В. Проблеми професійної підготовки вчителя в процесі вивчення дисципліни „Безпека життєдіяльності людини”	123
32. Козяр М.М., Янцур М.С., Хомяк О.Л. Деякі аспекти методичного забезпечення процесу вивчення машинної графіки у вищій школі.....	126
33. Джеджула О.М. Попередні умови побудови моделі графічної діяльності студента.....	131
34. Козяр М.М., Гордійчук І.І., Вовк В.Ф., Лебедюк Є.А. Система контролю знань студентів з інженерної графіки 133	
35. Черуха Н.В. Індивідуалізація процесу навчання іноземних мов для спеціальних цілей: сутність, особливості, сучасні проблеми	137
36. Янцур М.С., Войтко А.І. Використання модульно-рейтингової системи навчання в підготовці майбутніх вчителів до профорієнтаційної роботи з учнями	140
37. Осницька Т.Р. Педагогічні ідеї духовно-морального виховання учнівської та студентської молоді в педагогічній спадщині С.Я. Дем'янчука	146

38. Яковенко Л.П. Художнє мислення: зміст, структура, проблеми формування засобами музичного мистецтва	148
39. Вакульчук М.В., Шолудько Н.Г. Красномовство – мистецтво формування риторичної культури особистості в умовах вищої школи.....	152
40. Савчин Л.М. Культурологічні концепції та їх реалізація в системі вищої освіти	155
41. Станіславська К.І. Про деякі аспекти розвитку музичного сприймання студентів режисерських спеціалізацій	159
42. Ярмачук Т.М. Формування у студентів вмінь та навичок виконання творів французьких клавесиністів	163
43. Піддубник В.Г. Розвиток професійних умінь і навичок студентів на уроках хорового сольфеджіо	167
44. Тарчинська Ю.Г. Проблема формування навичок виразного виконання в аспекті розвитку техніки гри на фортепіано	168
45. Сверлюк Я.В. Психолого-педагогічні основи керування оркестровим колективом	173
46. Димченко С.С. Педагогічна і диригентська спадщина М.Малька в історичному часі української музичної культури.....	175
47. Сіончук О.В. Формування художніх цінностей особистості засобами музичного мистецтва	180
48. Скільська Л.І. Специфічні особливості роботи з дитячим хоровим колективом.....	182
49. Гаврилова Г.П. Громадянське виховання молоді засобами народознавства на матеріалі української літератури	185
50. Чичановська Н.Ф. Художньо-творчий розвиток учнівської молоді Рівненщини в умовах національного відродження.....	189
Відомості про авторів	192

Наукове видання

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 25

Заснований в 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Технічний редактор Курченко Н.Б.
Комп'ютерна верстка Хомяк О.Л.

Здано до набору 12.12.2002 р. Підписано до друку 31.01.2003 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 27,96. Обл. вид. арк. 28,38. Замовлення № 17/1. Тираж 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і трудової підготовки
(к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 25. —
Рівне: РДГУ, 2003. — 196 с.**

ISBN 966 — 7281 — 07 — 6.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, психології, дидактики, історії педагогіки, методики навчання, виховання, розвитку, трудової та графічної підготовки і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20